

2

Tóth Zoltán Balázs

Az Iszlám Állam térhódítása a fekete-afrikai régióban

Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat
Politikai Spektrum Alapítvány
2018.

Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat

A Politikai Spektrum Alapítvány
elektronikus (online) megjelenésű időszaki kiadványa

Gyorselemzés sorozat főszerkesztő:

Tóth Zoltán Balázs

Szakmai lektor:

Antal Kristóf

Kiadó:

Politikai Spektrum Alapítvány
1016 Budapest, Mészáros utca 64.
Tel.: +3630-473-3508
Honlap: www.politikaispektrum.hu
E-mail: kapcsolat@politikaispektrum.hu

© Tóth Zoltán Balázs 2018.
© Politikai Spektrum Alapítvány, 2018.

ISSN 2630-8088

Absztrakt: Az Iszlám Állam globális hálózata a szíriai és iraki veresége után továbbra is potenciális fenyegetést jelent az államok működésére. Az elmúlt években a fekete-afrikai országokra irányult a figyelem, ugyanis az Iszlám Állam mind markánsabban igyekszik megvetni a lábát a régióban.

Kulcsszavak: Afrika, Iszlám Állam, fegyveres konfliktus, terrorizmus

Abstract: The Islamic State's global network still poses a risk for states after the losses in Syria and Iraq. In the past few years, attention was focused on Black Nations, due to the Islamic State's more active presence in the region.

Keywords: Africa, Islamic State, armed conflict, terrorism

BEVEZETÉS

David Beasley, az ENSZ Világélelmezési Program (*UN World Food Programme*) vezetője a Guardian lapnak 2018 áprilisában adott nyilatkozatában az Iszlám Állammal kapcsolatos további kockázatokra figyelmeztetett¹. Az Iszlám Állam, mint proto-állam ugyan megsemmisült Szíriában és Irakban, ugyanakkor a kalifátus létrehozására és a nyugati államok legyőzésére elkötelezett harcosok ezzel nem adták fel a küzdelmet sem a Közel-Keleten, sem pedig a világ más pontjain.

Az Iszlám Állam globális hálózata mára jól ismert. A szervezetet erősítő helyi sejtek, vagy hozzá lojális radikális csoportok – a teljesség igénye nélkül – egyaránt megtalálhatóak Indonéziában, Afganisztánban, Pakisztánban, a polgárháborús Jemenben, vagy éppen az afrikai kontinens számos országában².

David Beasley szerint reális esély van arra, hogy a Szíriából és Irakból menekülő harcosok a fekete-afrikai országokban fognak megtelepedni, így a régió szerepe a közeljövőben felértékelődik. Az Iszlám Állam esetleges térnyerése a törékeny államok további destabilizálódásához, illetve egy újabb menekülthullám kialakulásához vezethet. Megjegyezte, hogy a szíriai polgárháború okozta menekülthullám eltörpülne egy esetleges sikeres akció esetén, ugyanis több százmillió ember él és fog élni egyre rosszabb körülmények között Afrikában.

Jelen tanulmány az Iszlám Állam fekete-afrikai térnyerését kívánja körüljárni. Az első fejezet röviden áttekinti mindazon kihívásokat, amelyek általánosságban

---

¹ Boffey, 2018.

² Tóth, 2016. 29-30.o.

segítenek a terrorista / militáns szervezetek működésének a fekete-afrikai országokban. A második fejezet kifejezetten az Iszlám Állammal kapcsolatba hozható fekete-afrikai szervezetek kerülnek bemutatásra. A konklúzióban felsorolásszerűen szó esik arról, hogy az Iszlám Állam megerősödését támogató tényezők mellett melyek azok, amelyek a szervezet gyors expanziója ellen hatnak.

A FEKETE-AFRIKAI ORSZÁGOK KIHÍVÁSAI NAPJAINKBAN

A fekete-afrikai országok mindennapjait egyidejűleg számos kihívás nehezíti. Ide lehet sorolni az államszervezési nehézségeket, kedvezőtlen és sok esetben romló éghajlati viszonyokat, a gazdasági fejlődés, valamint a népességnövekedés egymástól élesen elváló ütemét, az infrastruktúra fejletlenségét, egészségügyi, szociális, oktatási rendszer hiányosságait, stb.

Ország neve	Rangsorolás	Tendencia
Dél-Szudán	1.	Romló
Szomália	2.	Javuló
Közép-afrikai Köztársaság	3.	Romló
Jemen	4.	Javuló
Szudán, Szíria	5.	Javuló
Nem releváns helyezés, mert Szudán és Szíria azonos pontszámot ért el.		
Kongói Demokratikus Köztársaság	7.	Stagnáló
Csád	8.	Javuló
Afganisztán	9.	Javuló
Irak	10.	Javuló

A *Fund for Peace* 2017. évi *Fragile State Index* besorolásai alapján a tíz legsérülékenyebb ország³. A tízből kilenc helyen afrikai és közel-keleti országok osztoznak.

Számos országban tovább árnyalja a képet a mindent behálózó korrupció. Időnként az is elfordul, hogy a központi kormányzat céljai elérése érdekében / hatalmának biztosítása céljából együttműködik terrorista szervezetekkel és militáns csoportokkal. A közelmúltból példaként lehet Szíriát megemlíteni, miszerint a Bassár el-Aszad vezetésű kormányzat kőolajat vásárolt attól az Iszlám Államtól, amellyel egyidejűleg harcolt.

³ 2017 Fragile State Index.

A fekete-afrikai országok többségében igaz az a megállapítás, hogy a központi kormányzat nem gyakorolt tényleges hatalmat az ország teljes területe felett. Külön problémát jelent sok esetben, hogy a központi kormányzat erőszakszervezetei és katonasága rosszul felszereltek és gyengén kiképzettek. A regionális hatalmi viszonyok alakításában érdekelt országok katonai egységei, valamint ENSZ békefenntartók erősítik a helyi hadseregeket, ugyanakkor az együttműködést árnyalja, hogy az országok méreteihez viszonyítva kevés katona teljesít szolgálatot.

A fenti tényezőkből származtatható hatalmi vákuumot kihasználva számos szeparatista, militáns, iszlamista, stb. csoportosulás ragadja meg a lehetőséget, hogy megvalósítsa céljait.

A fekete-afrikai régió méltán leghírhedtebb szervezetei közé tartozik a szomáliai al-Sabáb, a nigériai Boko Haram (a későbbiekben még szó esik a szervezetről), az al-Kaida Szervezete az Iszlám Maghreb Földjén, vagy az ugandai Úr Ellenálló Hadserege. A fekete-afrikai régióban elkövetett, halálos áldozatokkal járó támadások kiváltképpen a Boko Haramhoz, illetve az al-Sabábhoz köthetőek, ugyanakkor számos egyéb terrorista szervezet is végrehajt tömeges emberiség-ellenes bűncselekményeket. Amíg 2011-ben még bőven 5 ezer fő alatt járt a halálos áldozatok száma, addig 2015-re 15 és 20 ezer fő között mozgott⁴, nem hozzásorolva emberek százainak elrablását, tömeges nemi erőszakot, gyermekek erőszakos besorozását, stb.

AZ ISZLÁM ÁLLAM AFRIKAI EXPANZIÓJA

Az Iszlám Állam szíriai és iraki államépítési kísérlete elbukott, köszönhetően az Egyesült Államok vezetésű katonai koalíciónak, valamint Oroszország a szíriai központi kormányzat oldalán történő beavatkozásának. A terrorista szervezet tevékenysége ugyanakkor nem szűnt meg, és a globális hálózatának fejlesztése a megszerzett tapasztalatok alapján a közeljövőben is kihívás elé állítja az országokat. A továbbiakban a fekete-afrikai régióban működő, Iszlám Államhoz köthető nagyobb terrorista szervezetek kerülnek bemutatásra.

Nigéria „legütőképesebb” terrorista szervezete, a Boko Haram 2015 márciusában hűségesküt tett az Iszlám Állam vezetőjének, és a továbbiakban Nyugat-afrikai Iszlám Államként (*Islamic State in West Africa – ISWA / ISWAP*) definiálta magát. Ugyanebben az évben egy közel Belgium méretű területet

---

⁴ Map of Africa's Militant Islamist Group, 2017.

tartott az ellenőrzése alatt, és tevékenysége kiterjedt Nigérián túl Csádra, Nigerre és Kamerunra. Az elmúlt években Afrika egyik legrettegettebb szervezetévé nőtte ki magát, rendszeresen szerepelnek a hírekben emberek százainak legyilkolásával és elrablásával. Az Iszlám Állam annak ellenére, hogy folyamatos katonai nyomás alatt állt 2015. és 2016. között Szíriában és Irakban, stratégiai útmutatásokat, szervezetfejlesztési tanácsokat, pénzügyi forrásokat és harcosokat biztosított a Boko Haramnak. A kalifátus bukásával ez az intenzív támogatási mechanizmus ugyan megszűnt, ráadásul 2016-ban látványosan két frakcióra szakadt a szervezet. 2016-tól kezdődően látványosan lecsökkent a szervezet által elkövetett merényletek és akciók száma, ráadásul területi szempontból is visszaszorultak.

Az al-Mourabitoun 2013 augusztusában két terrorszervezet összeolvadásából jött létre, azonban a vezetők elképzelései az új formáció jövőjét illetően koránt sem egyeztek meg. Az egyik szárnya már 2015. közepén hűségesküdt tett az Iszlám Államnak, majd egy rövid konfliktusos időszakot követően kiváltak a közel két éve működő szervezetből. Így jött létre az Iszlám Állam Maliban, amely később az Iszlám Állam a Nagy Szaharáért (*Islamic State in Greater Sahara* – ISGS) névvel azonosította magát. Az Iszlám Állam 2016 októberében elfogadta a 2015-ben tett hűségesküdt, ugyanakkor röviddel utána ez a szervezet is két frakcióra szakadt.

Az Iszlám Állam Szomáliában (*Islamic State in Somalia* – ISS) hasonlóképpen új formáció, amely 2015-ben vált ki az ország meghatározó területét ellenőrzése alatt tartó al-Sabáb nevű szervezetből. Az Iszlám Állam éveken át tartó aktív közösségi média kampányában arra hívta fel a szimpatizánsok és egyéb terrorszervezetek tagjait, hogy csatlakozzanak a globálissá váló hálózatukhoz. Az Iszlám Állam Szomáliában ennek a kampánynak a hatására alakult meg, ugyanakkor az al-Sabáb továbbra is az al-Kaidához maradt hű, ráadásul kivégzéssel fenyegették mindazon tagokat, akik az Iszlám Államhoz való csatlakozás hirdetésével megpróbálják felőrölni a szervezetet.

Az Iszlám Állam Szomáliában, Kenyában, Tanzániában és Ugandában (*Islamic State in Somalia, Kenya, Tanzania and Uganda* – ISSKTU / *Jahba East Africa*) hasonlóképpen az al-Sabábból vált ki, és 2016 áprilisában tett hűségesküdt az Iszlám Államnak. Az elnevezése viszont sokkal hangzatosabb, mint a tényleges

tevékenysége. 2016 áprilisában támadott meg egy AMISOM konvojt, amely az eddigi legnagyobb „teljesítménye”⁵.

A fekete-afrikai régióban működő militáns iszlamista csoportok térnyerésére David Beasley mellett egyre több szakértő és politikus is hívja fel a figyelmet.

Joseph Dunford amerikai tábornok 2017 októberében úgy fogalmazott, hogy az eddigi bizonyítékok alapján az Iszlám Állam elkötelezett az afrikai jelenlétének megerősítésében⁶. A hadsereg folyamatos figyelmeztetése mellett amerikai politikusok körében is egyre nagyobb figyelmet érdemel a téma, Lindsey Graham republikánus szenátor szerint az Egyesült Államoknak több beavatkozást kellene vállalni a kontinensen.

Emmanuel Macron francia elnök is elkötelezett a tekintetben, hogy francia csapatok támogassák Afrikában a terrorellenes műveleteket. Franciaország jelenleg 4.000 katonát állomásoztat a Száhel-övezetben, és olyan országok katonáinak nyújtanak segítséget, mint Mali, Mauritánia, Burkina Faso, Niger és Csád⁷.

Az ENSZ Misszió vezetője Maliban az iszlamista csoportok fejlődésére figyelmeztetett. A robbanóanyagok, aknák, lőszeres és fegyverek vizsgálata nyomán kijelenthető, hogy a szubszaharai térségben tevékenykedő iszlamista csoportok olyan szakértelemhez és eszközökhöz jutottak az elmúlt időszakban, amire korábban nem volt példa⁸. Ezeket a csoportokat az al-Kaida és az Iszlám Állam is támogatja, hogy minél komplexebb támadásokat tudjanak végrehajtani a gyenge államok ellen, és végső soron területeket tudjanak maguknak kiharcolni.

KONKLÚZIÓ

Az Iszlám Állam fekete-afrikai térnyerését látszólag számos tényező támogatja, mégis legalább ugyanannyi nehezíti is. Ezek közül elsőként kiemelendő az Iszlám Állam szíriai és iraki államépítési kísérletének bukása,

---

⁵ Az AMISOM, azaz *African Union Mission in Somalia* (Afrikai Unió által vezetett misszió) az ENSZ felhatalmazásával működő békefenntartó misszió. A Biztonsági Tanács 2007. január 19-én hat hónapos mandátummal hozta létre a missziót, azonban a szubszaharai országok biztonsági helyzete úgy kívánta az elmúlt tíz évben, hogy újra és újra meghosszabbításra kerüljön.

⁶ Knipp, 2018.

⁷ French President Macron highlights Niger terror fight, 2017.

⁸ Monnier, 2018.

amely a szervezet regionális hatalmi szerepének hanyatlását, egyben a legyőzhetetlenségébe vetett hit megsemmisülését jelentette.

A területek elvesztésével nemcsak emberek milliói kerültek ki az ellenőrzése alól, hanem a fejlődéshez szükséges gazdasági és természeti erőforrások is. 2015-ben becslések szerint 1.035-1.700 millió dollár bevételből gazdálkodhatott, ezzel a legvagyonosabb terrorszervezetté nőtte ki magát a világon⁹. Az Iszlám Állam ellen végrehajtott katonai hadműveletek, valamint a szárazföldi haderők – szír és iraki hadsereg, kurdok, egyéb militáns / ellenálló csoportok – előrenyomulása helyrehozhatatlan károkat okozott, vele párhuzamosan pedig a bevételi források is apadni kezdtek. A pénzügyi erőforrások folyamatos csökkenése okán mind szűkültek az Iszlám Állam lehetőségei a hálózatépítés és támogatás, fegyverek beszerzése, propaganda tevékenység, vagy éppen a harcosok kiképzése kapcsán.

Az Iszlám Állam, mint proto-állam megszűnésével párhuzamosan kérdésessé vált azon több tízezer külföldi harcos további sorsa, akik a kalifátus felépítésért utaztak Szíriába vagy Irakba. A harcosok visszaszivárgása komoly nemzetbiztonsági kihívások elé állítja az arab országokat éppen úgy, mint az Európai Unió tagállamait. Külön figyelmet érdemel a Tunéziából (6 ezer fő), Marokkóból (1,6 ezer fő) és Jordániából (2-2,5 ezer fő) csatlakozó harcosok helyzete¹⁰. Mindhárom esetben elmondható, hogy közel fekszik egy újabb polgárháborúval sújtott országhoz – Tunézia és Marokkó esetében Líbia, Jordánia esetében pedig Jemen – így könnyen elképzelhető, hogy a csatateréről visszatérő harcosok újabb csatateret keresnek maguknak az Iszlám Állam felépítéséhez. Félő, hogy az Iszlám Állam a kudarcok ellenére Líbiában újra tudja szervezni erőit, illetve intenzívebben részt tud venni a jemeni polgárháború alakításában.

A fekete-afrikai országokból érkező külföldi harcosok helyzete viszont meglehetősen különbözik a fent leírtaktól. A harcolni vágyók jelentősen több helyről érkeztek, ráadásul számokban mérve sokkal kisebb mértékben, mint az arab országokból. Ennélfogva nincs meg az az induló „humánerőforrás”, mint ahogy Líbia, Tunézia vagy Jordánia esetében felvázolható.

További kihívást jelent az Iszlám Állam számára a már meglévő terrorista szervezetekkel való rivalizálás, vagy azok tagjainak átcsábítása. Ahogy a második fejezet is rávilágított, eddig is történtek szakadások a terrorista szervezetek körében, amely az Iszlám Állam – al-Kaida közötti választáson alapult. Ennek

⁹ Heiβner, Neumann, Holland-McCowan, Basra, 2017. 9.o.

¹⁰ How the Islamic State Rose, Fell and Could Rise Again in the Maghreb, 2017. 2.o.

ellenére az al-Kaida továbbra is egy olyan szervezet, amely formális és informális hatalmával számolni kell akár az afrikai, akár a közel-keleti országok esetében.

Összességében megállapítható, hogy az Iszlám Állam szíriai és iraki bukása nem gátolja meg a szervezet további expanzióját. A gazdasági erőforrások elvesztése, harcosok százainak halála, a vezetők likvidálása, valamint az a propagandacsatornák szűkülése ugyan visszaveti a gyors terjeszkedés lehetőségét, mégis világszinten sok ezer ember támogatja az Iszlám Államot.

A fekete-afrikai régiót vizsgálva látni kell, hogy az itt felbukkanó, az Iszlám Államhoz hű szervezetek közel sem olyan ütőképesek, mint Szíriában és Irakban. Általános probléma a gazdasági erőforrások körülményesebb mobilizációja, a nagyobb pusztításra képes fegyverek beszerzése, valamint a vezetők tekintetében a kellő szakértelem hiánya. Amíg Szíriában és Irakban ex-katonák támogatták az Iszlám Állam hadműveleteit, addig a fekete-afrikai szervezetek erőteljesen rá voltak utalva a külső „szakértelemre”, amely csatorna a kalifátus bukásával minimálisra zsugorodott. A külföldi harcosok visszaszivárgása némileg változtathat ezen, de a kívánt hatást inkább az észak-afrikai és közel-keleti országok esetében lehetnek képesek elérni.

Visszakanyarodva a tanulmány nyitógondolatához, az Iszlám Állam mégsem elhanyagolható tényező, jóllehet egyelőre a fekete-afrikai régióban nincs meg benne az a fejlődési potenciál, mint amivel Közel-Keleten bírt. Az Iszlám Államhoz köthető szervezetek töredezettsége és a rivalizálások időt adnak a fejlett államoknak ahhoz, hogy stratégiát dolgozzanak ki a terrorszervezetek fekete-afrikai visszaszorításához.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 2017 Fragile State Index, Fund for Peace. Forrás: <http://fundforpeace.org/fsi/2017/05/14/fragile-states-index-2017-annual-report/951171705-fragile-states-index-annual-report-2017/>
- Boffey, David (2018): Isis trying to foment a wave of migration to Europe, says UN official, The Guardian. Forrás: https://www.theguardian.com/world/2018/apr/26/isis-trying-to-foment-a-wave-of-migration-to-europe-says-un-official?CMP=Share_iOSApp_Other
- French President Macron highlights Niger terror fight (2017), Deutsche Welle. Forrás: <http://www.dw.com/en/french-president-macron-highlights-niger-terror-fight/a-41914222>
- Heißner, Stefan, Neumann, Peter R., Holland-McCowan, John, Basra, Rajan (2017): Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes,

-
- International Centre for the Study of Radicalisation. Forrás:
<http://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Degine-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf>
- How the Islamic State Rose, Fell and Could Rise Again in the Maghreb (2017), Middle East and North Africa Report No 178, International Crisis Group. Forrás: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/178-how-islamic-state-rose-fell-and-could-rise-again-maghreb>
  - Knipp, Kersten (2018): 'Islamic State' seeks new foothold in Africa, Deutsche Welle. Forrás: <http://www.dw.com/en/islamic-state-seeks-new-foothold-in-africa/a-41977922>
  - Map of Africa's Militant Islamist Group (2017), Africa Center for Strategic Studies. Forrás: <https://africacenter.org/spotlight/map-africa-militant-islamic-groups-april-2017/>
  - Monnier, Olivier: Islamic State, al-Qaeda Support Fuels Attacks in West Sahara, Bloomberg. Forrás: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-05/islamic-state-al-qaeda-support-fuels-attacks-in-west-africa>
  - Tóth Zoltán Balázs (2016): Az Iszlám Állam online térhódítása, Nemzetbiztonsági Szemle. Forrás: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_sze_mle_2016_04_026-042.pdf
  - Warner, Jason (2017): Sub-Saharan Africa's Three „New” Islamic State Affiliates, CTC Sentinel, Vol. 10. Issue 1.